

* RECENZE *

Russkij jazyk v centre Jevropy 9. ARS, Banská Bystrica 2006, ISBN 80-89070-26-4

V posledním čtvrtletí r. 2006 vyšlo nové číslo časopisu *Russkij jazyk v centre Jevropy*. Tento kulturologicky zaměřený časopis vydávaný Asociací rusistů Slovenska, s šéfredaktorkou E. Kollárovou a mezinárodní redakční radou (Slovensko, Rusko, Rakousko, Polsko a Česko), je se svými téměř 150 stránkami textu a ilustrací rusisty vždy se zájmem očekáván. Spojuje v sobě totiž fundované poučení z vybraných okruhů lingvistické a literárněvědné problematiky, podnětné náměty a úvahy z oblasti metodiky vyučování ruštiny, ale i cizích jazyků obecně, a konečně vždy velmi originální oddíl kulturologický, uvádějící ruskou kulturní scénu do světových kulturních souvislostí. Nechybí kulturní kaleidoskop, informace ARSu ani informace o rusistických akcích a recenze nových publikací.

Rok 2006 byl v Rusku prezidentským výnosem vyhlášen „rokem kultury, vzdělání, humanitních věd a rokem Dmitrije Sergejeviče Lichačeva (1906-1999).“ Mottem čísla je proto citát z odkazu tohoto vědce a myslitele: «От нас зависит, станем мы проводниками добра или не станем. Поэтому такие вопросы, как что нас ждет в будущем, не имеют смысла. нас ждет то, что мы сделаем сами...». Citát je v souladu s duchem časopisu (nejen tohoto čísla), který se od založení zaměřuje na šíření nejen znalostí, ale i krásy, odpovědnosti za stav světa a dobra.

V tomto duchu se nese i úvodní zamyšlení nad problémy současné kultury a vzdělávání, jež přednesla L. A. Verbickaja (Rusko) u příležitosti převzetí čestného titulu *doctor honoris causa* na Univerzitě Mateja Bela v Banské Bystrici v r. 2006. – Problémům konceptuální a kognitivní lingvistiky je věnován příspěvek Je. Je. Stefanského (Rusko), všímající si pojmů *závist* a *žárliivost* v ruské, polské a české lingvokulturní tradici.

A. V. Koreňkov (Rusko/Slovensko) se vrací k otázce o „válce písmen“ (viz jeho stať v RJCE 5, 2002) tentokrát rozsáhlou úvahou o písmenu „ě“, které 36% respondentů (tedy nejvíce) v internetové anketě časopisu Izvestija označilo jako své nejoblíbenější (už sám fakt ankety na toto téma je nezvyklý a zajímavý). Nehledě na to má však „ě“ velmi pohnutý osud i historicky vzato, i v současnosti, kdy se jako grafém užívá jen ve specifických případech. Je zajímavé dozvědět se, že problém označení „ě“, historicky vyvolaný ruskou fonetickou změnou přízvučného „e“ v „o“ po měkkých před tvrdými konsonanty, dělal potíže již Kateřině II. Tu dokonce osočovali, že jako Němka chce psát rusky (viz její příspěvky do Čulkovova časopisu *Vsjakaja vsjačina*), ale dělá „čtyři chyby v slově ze tří písmen“ (dnešní *еуѣ* psala jako *учо*). Kněžna Daškova, která stála v čele RAV, v r. 1783 sice pokládala za užitečné vytvořit písmeno, jež by se psalo na počátku slova *ѣлка*, ale až v r. 1797 navrhl dnešní podobu „ѣ“ Karamzin. Grafém se „ujal-neujal“, i v dnešní době se pravidelně užívá jen ve slabikářích. Má své zastánce i odpůrce, dnes dokonce i sochu v Uljanovsku-Simbirsku. Je i předmětem postmoderní grafické jazykové

hry, kdy se v určitých kruzích mládeže píše s dvěma tečkami nikoli nad, ale pod „e“. Autor v příspěvku znovu ukázal, že „nudná“ problematika grafiky a pravopisu může být pojata (při zachování přísně vědeckého přístupu) téměř detektivně. – Repliky-klišé jako výraz souhlasu a nesouhlasu zajímají M. Jankovičovou (Slovensko).

Literárněvědná problematika je zastoupena třemi příspěvky: A. S. Karpov (Rusko) píše o problému národního sebeuvědomění v literatuře ruského zahraničí, I. S. Skoropanova (Bělorusko) o hře smyslu a nonsensu v poemě M. Suchotina a M. Kováčová (Slovensko) o M. Gorkém u příležitosti 70. výročí jeho úmrtí.

Metodické stati (J. Andrejčíková/Slovensko, N. S. Kančeva-Chinova/Bulharsko a A. Košíková/Slovensko) si všímají nových forem maturity z RJ na Slovensku, práce s reprodukováným textem v hodinách ruštiny a tzv. lingvokulturém. Poslední téma je už vlastně jakýmsi přechodem k dalšímu oddílu, kulturologii.

Ten je reprezentován příspěvkem E. Kollárové *Животись во времени: кино и Клио* a interview A. Berdičevského (Rakousko), které proběhlo v Americe s Jevgenijem Jevtušenkem. E. Kollárová, jako vždy zasvěceně a originálně, hledá a nachází propojení mezi výtvarným uměním, kinem a televizí. Deklaruje svůj úmysl představit čtenáři asociativní auru, která vzniká v prostoru mezi katedrou a posluchači, připomíná slova výtvarného umělce M. Romadina, který spolu s Tarkovským chápal kino jako *животись во времени*, zamýšlí se nad národní specifikou vnímání filmů a převodu literárních děl na filmové plátno. Její příspěvek je inspirativní, ale i náročný. Předpokládá zájem, znalosti, snahu proniknout pod povrch, nacházet skryté asociace.

Kulturní kaleidoskop mapuje současné kulturní dění, informace ARSu seznamují s akcemi, které se uskutečnily nebo chystají. Recenze seznamují s novými publikacemi, mimo jiné s monografií brněnského slavisty I. Pospíšila *Ruský román znovu navštívený (Historie, uzlové body vývoje, teorie a mezinárodní souvislosti. Od počátků k výhledům do současnosti)*. Brno 2005).

Zdeňka Trösterová

Marvan, J.: Cesty ke spisovné češtině (800-1800). Universitas Purkyniana Ustensis Bohemia, Facultas Paedagogica, Ústí nad Labem 2006

Vědecká disciplína osvětlující teorii a dějiny slovanských spisovných jazyků je relativně mladá, spjatá především s činností Pražského lingvistického kroužku mezi dvěma světovými válkami a působením Mezinárodní komise pro slovanské spisovné jazyky při MKK pod vedením A. Jedličky v druhé polovině XX. století. Zájem o problematiku fenoménu, pro nějž dnes máme pojem a termín *spisovný jazyk*, je však mnohem starší. Souvisí se sebeuvědomováním a jazykovou sebereflexí jednotlivých nositelů slovanských národních jazyků, většinou ovšem nikoli řadových, ale úzce spjatých s kulturním prostředím své doby, a v určitých etapách, jako byly např. epochy tzv. „národních obrození“, s jazykovou sebereflexí celých slovanských etnik. A protože jazyk, a zvláště *kulturní, spisovný jazyk* je vždy nejen prostředkem komunikace, ale rovněž politikem, spjatým nejrůznějšími vazbami s veřejným životem, panující ideologií, mezinárodními vlivy atd., byla a je situace jednotlivých spisovných slovanských jazyků, nehledě na jejich genetickou příbuznost, zásadně odlišná a vyžadující tedy specifický přístup k objektu zkoumání.